

6. V študijskem letu 1979/80 je bil za študente etnologije uveden obvezen predmet Slovensko ustno slovstvo, česar prej ni bilo.

Glede imena za stroko utemeljitev, da imamo od 1904 Časopis za zgodovino in narodopisje in od 1951 Inštitut za slovensko narodopisje ni dovolj, da bi se leta 1980 oprijeli termina narodopisje. Imamo namreč tudi Pedagoško znanstveno enoto za etnologijo, Slovensko etnološko društvo in Glasnik Slovenskega etnološkega društva, poleg tega imamo še Slovenski etnografski muzej in Slovenski etnograf, ki je nasledil starejšega Etnologa.

Zavzemanje za termin narodopisje ni dovolj trdno in dvojnost vede ni pravi problem. Bistvo problema je torej nekje drugje, zato je potrebno pogledati za kakšno "narodopisje" gre in komu naj služi. Ali pomeni vračanje k terminu narodopisje tudi vračanje k meščanskemu pozitivizmu Matije Murka konec prejšnjega stoletja, ali pomeni vračanje k narodopisju iz leta 1944, vračanje k narodopisju, ki v preteklosti ni videlo družbene razslojenosti, ni obravnavalo delavske kulture, ni obravnavalo človeka in njegovega družbenega okolja. Morda pa to narodopisje le ni bilo tako na obrobju družbenega dogajanja in so njegovi protagonisti vedeli, zakaj obravnavajo določene teme v določenem času.

Boris Kuhar je v isti številki Slovenskega etnografa v uvodu zapisal, da si Slovenski etnograf in "slovenski etnologi v zadnjem času prizadevamo, da bi ujeli korak z napredno evropsko in svetovno etnologijo". Ta etnologija pa naj bo pri nas "marksistično usmerjena veda v službi sodobne socialistične družbe". Kako pa se usmerja "narodopisje"?

Duša Krnel — Umek

Značilnosti ljudske vokalne glasbe sokobanjskega območja so po dognanjih avtorja: diafonija, povezanost s šegami in tonski nizi z ozkimi intervali. O vsakem govoru najprej bolj na kratko, nato pa obsežnejše o tonških nizih z vidika glasbeno-semantičnega sistema A. Daniélou-ja, potem ko je s pomočjo elektronskih aparatov opravil meritve intervalov. Ti so namreč pri arhaičnih melodijah drugačni kot v sistemu, iz katerega izhaja naša notna pisava. Kot izsledek svojih raziskovanj podaja avtor z notami posebnih oblik in s številom centov dva tonska niza, ki sta podlaga najstarejšemu melodičnemu izročilu. Nato opozarja na začetke in konce pesmi, kolikor je to posledica posebnega načina petja, in na ljudsko glasbeno izrazoslovje (npr. "popevanje" za petje, "kukanje" za petje mrliških pesmi, "vikanje" za glasno petje, "tanko" za visoko, itd.).

Zadnje poglavje prinaša pregled "pojavnost v zvezi z metričnimi in melopoetskimi oblikami". Od verzniških obrazcev prevladujeta osmerek (4 + 4) in deseterek (4 + 6). Krajši in daljši verzi so izjeme.

Večji del knjige je odmerjen objavi melodij. Najprej so pevske (str. 1—100), zapisane s prej opisano prirejeno notno pisavo. Prva skupina so primeri, v katerih imajo toni ustaljeno višino, začenši s starinskimi melodijami v okviru tonov eis'-g' pa vse do ambitusa fis-cezes. Druga skupina so novejšje pesmi, ki imajo širši ambitus (od g-bé pa do g'-f'), in se melodija včasih spusti pod finalis. Vsega skupaj je objavljenih 317 pevskih melodij.

Drugi del (str. 101—135) obsega instrumentalne melodije. Te so po avtorjevih dognanjih manj stare kot pesemske. Igrajo jih največ na gajde, manj na piščal duduk. Poleg plesnih razlikujejo še "svadbačke svirke" in "čobanske svirke". Medtem ko so gajde izdelovali v Banji (zdaj sicer živi samo še en mojster), so duduk vedno kupovali na sejmih in ga avtor ne šteje za domače glasbilo. Razumljivo je, da zato v knjigi prevladujejo gajdarske melodije (št. 318—437), medtem ko je le 8 zaigranih na duduk.

Tretja skupina so melodije s toni nedoločene višine, to so skandirana besedila za "bajanje" (zagovarjanje zoper bolezni) in 2 govornji zdravici.

Besedila (str. 137—226) so razvrščene po zvrsteh, npr. koledniške, svatbene, slavske, pogrebne, otroške, za dež, lazarske, pripovedne, itd. Pred vsako skupino je nekaj pojasnila o okoliščinah, v katerih pesmi pojo.

Na koncu knjige sta slovarček manj znanih besed (str. 227—238) in abecedni seznam prvih vrstic besedila (str. 239—248).

Zmaga Kumer

KNJIŽNA POROČILA IN OCENE

Miljković, Ljubinko, Banja, rukopisni zbornik, Etnomuzikološke oblike i zapisi arhaičke i novije vokalne i instrumentalne muzičke tradicije sokobanjskog kraja.

(Muzička tradicija Srbije). Knjaževac 1978, 250 str., muz. Priloga: The archaic musical tradition of Banja and an application of the musical-semantic system of Alain Daniélou. Short version.

Kot kaže podnaslov knjige, je bil avtorjev namen predstaviti glasbeno izročilo izbranega območja samo z etnomuzikološkega vidika, ne pa kompleksno. Zato je dal prednost melodijam, jih objavil ločeno od besedil in tudi ves uvod (str. V—XXXIII) namenil njim.

V predgovoru najprej pove, da je pobudo za raziskovanje okolice Soko Banje dobil pri Cvijiću, ki je to območje imel za zelo starinsko. Geografsko je zaokroženo, v antiki je bilo naseljeno in je čezenj vodila rimska cesta, ki je dajala smer tudi kasnejšim selitvam do našega časa. Tu se meša staro z novim, kot dokazujejo ostanki nekdanje materialne kulture in struktura prebivalstva. "Staroselcev" je sicer razmeroma malo, vendar je nagnjenje do starinskega petja zelo veliko.

ANDREJ BRENCETA, Način življenja v železniški koloniji v Mariboru od njenega nastanka leta 1863 do danes. Diplomatska naloga na PZE za etnologijo Filozofske fakultete, Maribor 1979, 77 str., il.

V oktobru 1979 je bil na PZE za etnologijo zagovor diplomske naloge Andreja Brenceta, s katero je avtor želel prikazati način življenja v železniški koloniji v Mariboru od njenega nastanka leta 1863 do danes. Ob razmišljanju ali mu je to uspelo in na kakšen način, se da ugotoviti sledeče.